

лено, що у проміжку від 6- до 15-місячного віку найбільш інтенсивно відбувається ріст ширини і глибини грудей, ширини в клубах, тазостегнових зчленуваннях і в сідничних горбах, обхвату грудей за лопатками, довжини і ширини голови, напівобхвату заду і косої довжини тулуба.

З метою більш об'єктивного уявлення як про ступінь розвитку організму в цілому, так і за періодами розвитку окремих статей тіла, на підставі промірів екстер'єру вираховували відповідні індекси будови тіла. Вони дають певну уяву про розвиток одних статей тіла відносно інших та характеризують бугайців у об'ємному вимірі.

З віком тварин відбувалося збільшення індексів збитості, розтягнутості, масивності, важковаговості, широтного, глибокогрудості, м'ясності, масометричного, умовного об'єму тулуба. Індекси масивності за Дюрстом, важковаговості, широтний і масометричний показують, що бугайці гармонійно розвивалися як за живою масою, так і за промірами статей тіла.

При аналізі індексів можна помітити, що з віком бугайців зафіксовані більш високі показники індексів, які характеризують вихід більш цінних відрубів. Практично у всі вікові періоди піддослідні бугайці характеризувалися компактною будовою тіла, мали широкий і глибокий тулуб, добре розвинену грудну клітку, виповнену задню третину тулуба, характерну для тварин із міцною конституцією і потенційно високою м'ясною продуктивністю.

УДК 636.2.06.082.26 (477)

**Й. З. СІРАЦЬКИЙ, В. П. ТКАЧУК, О. В. БОЙКО,
Є. І. ФЕДОРОВИЧ¹, В. В. ФЕДОРОВИЧ¹**

Інститут розведення і генетики тварин НААН України

¹Інститут біології тварин НААН України

РІСТ ВНУТРІШНІХ ОРГАНІВ ПОМІСЕЙ, ОДЕРЖАНИХ ВІД СХРЕЩУВАННЯ КОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ З БУГАЯМИ ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСНИХ ПОРІД В УМОВАХ ПОЛІССЯ

Вивчення вікових змін росту внутрішніх органів поряд із вивченням закономірностей росту всього організму і основних його тканин має наукове і практичне значення. Особливо це важливо, коли мова

йде про вивчення біологічних і господарських особливостей чистопородних і помісних тварин (Ростовцев Н. Ф., Черкашенко И. И., 1971; Сірацький Й. З., Пабат В. О., Федорович Є. І. та ін., 2002).

И. З. Сирацкий (1966), К. Б. Свечин (1976), М. В. Зубець, Й. З. Сірацький, Я. Н. Данилків (1993), Й. З. Сірацький, В. О. Пабат, Є. І. Федорович та ін. (2002) відзначають, що тканини і органи у молодняку великої рогатої худоби розвиваються нерівномірно. М. Ф. Ростовцев, И. И. Черкашенко (1971), Й. З. Сірацький, В. О. Пабат, Є. І. Федорович та інші (2002) прийшли до висновку, що помісні тварини відрізняються від чистопородних підвищеною інтенсивністю росту та вищою продуктивністю. Автори, узагальнюючи дані літератури і дані власних досліджень, вказують, що ріст внутрішніх органів у помісних тварин у різні вікові періоди проходить дещо інтенсивніше, ніж у чистопородних. У зв'язку з цим абсолютна маса внутрішніх органів у молодому віці у помісній дещо вища, ніж у чистопородних тварин. Починаючи з 15–18-місячного віку, ця різниця між тваринами обох груп вирівнюється.

Дослід проводили на бугайцях, одержаних від схрещування корів української чорно-рябої молочної породи з бугаями вітчизняних м'ясних порід. Для отримання молодняку необхідних генотипів у ТОВ «Полісся» Овруцького району Житомирської області було осіменено корів української чорно-рябої молочної породи спермою плідників цієї самої породи (I група), поліської м'ясної (II група), симентальської м'ясної, яка створюється (III група), української м'ясної (IV група) та волинської м'ясної (V група) порід (n = 10 у кожній групі).

Бугайці усіх досліджуваних генотипів у всі вікові періоди мали добрі показники живої маси. Так у 15-місячному віці цей показник у бугаїв I групи становив 283,5 ± 4,92 кг, II – 342,8 ± 5,30, III – 354,5 ± 5,41, IV – 321,2 ± 2,49 та V – 327,7 ± 2,74 кг.

Результати наших досліджень показують, що абсолютна маса внутрішніх органів із віком тварин збільшувалася. Помісні тварини за масою внутрішніх органів переважали бугайців української чорно-рябої молочної породи. У 12,5-місячному віці за масою серця бугайці II групи переважали ровесників I на 339,7 (P < 0,01), III – на 305,8 (P < 0,01), IV – на 220,2 (P < 0,02) і V – на 169,9 г (P < 0,05), за масою легенів – відповідно на 712,9 (P < 0,001), 1017,5 (P < 0,001), 707,0 (P < 0,001) і 750,5 (P < 0,001), за масою нирок – на 219,7 (P < 0,01), 246,1 (P < 0,01), 216,3 (P < 0,01) і 179,6 г (P < 0,01), за масою селезінки – на 17,8, 183,2 (P < 0,01), 87,3 (P < 0,05) і 109,8 г (P < 0,01), за масою печінки – на 959,2 (P < 0,001), 619,3 (P < 0,001), 535,1 (P < 0,002) і 452,7 г

($P < 0,002$), за масою язика – на 85,8 г ($P < 0,10$), 93,0 ($P < 0,05$), 10,5 і 47,6 г, за масою сім'яників – на 99,5 ($P < 0,02$), 139,6 ($P < 0,002$), 53,2 ($P < 0,05$), 162,8 г ($P < 0,002$).

У 16-місячному віці чистопородні бугайці української чорно-рябої молочної породи також мали меншу масу внутрішніх органів порівняно з помісними тваринами. За масою серця вони поступалися ровесникам II групи на 330,7 ($P < 0,01$), III – на 225,0 ($P < 0,05$), IV – на 204,5 ($P < 0,01$) і V – на 251,3 г ($P < 0,05$); за масою легенів – відповідно на 762,9 ($P < 0,001$), 1032,0 ($P < 0,001$), 792,0 ($P < 0,001$) і 1032,2 г ($P < 0,001$); за масою нирок – на 131,7 ($P < 0,01$), 154,8 ($P < 0,05$), 90,4 ($P < 0,05$) і 96,6 г ($P < 0,05$); за масою селезінки – на 94,1 ($P < 0,05$), 175,8 ($P < 0,01$), 87,5 ($P < 0,02$) і 153,9 г ($P < 0,002$); за масою печінки – на 948,7 ($P < 0,001$), 373,1 ($P < 0,01$), 483,4 ($P < 0,01$) і 666,3 г ($P < 0,001$); за масою язика – на 15,5, 1,6, 56,2 і 82,3 г ($P < 0,05$) та за масою сім'яників – на 94,5 ($P < 0,05$), 122,4 ($P < 0,02$), 64,9 ($P < 0,05$) і 225,4 г ($P < 0,002$).

З віком бугайців маса внутрішніх органів зростала. У тварин I групи у 16-місячному віці порівняно з 12,5-місячними маса серця збільшилася на 378,7 ($P < 0,01$), II – на 369,7 ($P < 0,002$), III – на 297,9 ($P < 0,01$), IV – на 363,0 ($P < 0,002$) і V – на 460,1 г ($P < 0,002$), маса легенів – відповідно на 497,3 ($P < 0,001$), 547,3 ($P < 0,002$), 511,8 ($P < 0,001$), 582,1 ($P < 0,001$) і 779,0 г ($P < 0,001$), маса нирок – на 176,0 г ($P < 0,01$), 88,0, 84,7, 50,1 і 93,0 г, маса селезінки – на 115,9 ($P < 0,002$), 192,2 ($P < 0,01$), 108,5 ($P < 0,10$), 116,1 ($P < 0,02$) і 160 г ($P < 0,001$), маса печінки – на 987,3 ($P < 0,001$), 976,8 ($P < 0,001$), 741,1 ($P < 0,001$), 935,6 ($P < 0,001$) і 1200,9 г ($P < 0,001$), маса язика – на 294,7 ($P < 0,001$), 230,4 ($P < 0,01$), 203,3 ($P < 0,001$), 340,4 ($P < 0,001$) і 329,4 г ($P < 0,001$) та маса сім'яників – на 120,9 ($P < 0,001$), 115,9 ($P < 0,05$), 103,7 ($P < 0,05$), 133,1 ($P < 0,01$) та 183,5 г ($P < 0,01$).

При вивченні відношення внутрішніх органів до живої маси піддослідних тварин не виявлено певної закономірності. Встановлено, що відносна маса внутрішніх органів у бугайців різних генотипів у різні вікові періоди змінювалася неоднаково. Помісні тварини у 12,5- та 16-місячному віці мали майже однакові коефіцієнти відносного росту порівняно з чистопородними ровесниками української чорно-рябої молочної породи.

Отже, абсолютна маса внутрішніх органів у бугайців усіх досліджуваних генотипів з віком збільшувалася, а помісні тварини за цим показником у 12,5- і 16-місячному віці переважали ровесників української чорно-рябої молочної породи.